

**Надієнко
Олена Іванівна**
м. Запоріжжя

**ФАКТОР СВІТОВОГО ДОСВІДУ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
У ВДОСКОНАЛЕННІ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

Розглянуто світовий досвід правового регулювання пенсійного забезпечення та запропоновано основні напрямки його використання в Україні.

Ключові слова: пенсійне забезпечення, пенсійна реформа, пенсія, пенсійна система, пенсіонер, міжнародно-правові стандарти, регулювання, соціальний захист.

Рассмотрен мировой опыт правового регулирования пенсионного обеспечения и предложены основные направления его использования в Украине.

Ключевые слова: пенсионное обеспечение, пенсионная реформа, пенсия, пенсионная система, пенсионер, международно-правовые стандарты, регулирование, социальная защита.

In the article the law experience of the pension providing is defined and analysed. The ways of the implementation of this experience of this experience in Ukraine is defined as well.

Key words: pension, providing, pension reform, pension system, pensioner, international standards, regulation, social protection.

Держава, як вважали І. Кант і А. Сміт, має бути відповідальною за матеріальне забезпечення пущених [1]. Діяльність соціальної держави спрямована на максимальне забезпечення належного рівня життя громадянам, які втратили працездатність, а разом із тим і певний рівень соціальної захищеності. Останнє стало передумовою пенсійного реформування в Україні.

Створення в країні ефективної системи пенсійного забезпечення (далі — ПЗ), спроможної підвищити рівень добробуту мільйонів найбільш незахищених громадян, обумовлено багатьма чинниками. Серед них — дотримання міжнародно-правових стандартів у сфері ПЗ та запровадження позитивного досвіду країн, де багато-

Проведення дослідження Україною міжнародно-правових стандартів у сфері ПЗ та узагальнення світового досвіду у цій сфері дозволяють авторам у працях П.Болотіної, С.Прилипки, С.Сивак, І.Сироти, С.Степанюк, І.Степінського та ін. Розробка означеної проблеми дослідження та подальші імпульси з початком радикальних соціально-економічних реформ в Україні у відповідних роботах О.Зайчук, С.Зайчук, П.Гонюшенко, І.Ярошенко та ін.

Розуміючи тим вивченню зазначених питань приділяють увагу в першому економічності або фактиві з державного управління. Юридичний і економічний досвід держав у правовому регулюванні пенсійних систем у сфері узагальнювався лише у зв'язку з дослідженнями інших, економічних і соціальних проблем. Що ж до науковців у галузі адміністративного права, то тут можна згадати лише праці В.Фешука, що присвячені останнім часом. Врахування здобутків розвинених держав при вирішенні проблем ПЗ в Україні, є цінним і важливим, але власний досвід у правовому регулюванні пенсійної сфери і сфери інших діяльних механізмів контролю за діяльністю органів, що здійснюють діяльність коштами ПЗ, є поки що обмеженим. Недостатньо досліджено питання до правового регулювання діяльності закордонних представлених міркувань і поліарність запропонованих заходів, що становлять актуальність правових стандартів у сфері ПЗ та оцінювання досліджень, спрямованих на систематизацію й узгодження відповідних наявних наробітків і складання ефективних законодавчих актів щодо вдосконалення механізму правового регулювання ПЗ в Україні.

Із цим, цю метою роботи є дослідження міжнародно визнаних світового досвіду з утворення багаторівневої результативної системи.

...на ООН у 1948 р., проголосила право кожного на забезпечення рівної освіти, здоров'я, хвороби, інвалідності, вільства, старості тощо [2].

Українська соціальна хартія, що набула чинності у 1965 р., проголосила право всіх громадян на соціальне забезпечення, а також Договірні сторін встановлювати або підтримувати систему соціального захисту на задовільному рівні, прагнути до прогресивного підвищення її рівня [3]. Хартія сформулювала умови реалізації соціальних прав людини, створення належних умов життя. Зрозуміло, що ефективність виконання державами своїх зобов'язань щодо викладених у Хартії прав людини обумовлюється активністю національних урядів щодо їх впровадження,

4 ' 2010 * *Вісник Запорізького юридичного інституту*
скільки наявністю відповідних матеріальних ресурсів. Слаборозвинена економіка не дає можливостей для повного і якісного задоволення основних соціальних потреб людини [4, 178].

Основні положення Європейської соціальної хартії знайшли відображення в Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права. Держави, які взяли в нього участь, зобов'язалися вжити заходів щодо забезпечення поступового, повного здійснення прав людини, що визначаються в Пакті, зокрема — на соціальне забезпечення [5]. Проте за Пактом права сформульовані не як обов'язкові завдання для держав. Така редакція, на думку фахівців, робить правове зобов'язання вельми слабким [6, 160].

Вагомим кроком у розвитку європейської системи соціально-ю захисту є підписання у грудні 1989 року главами Об'єднаних європейських країн Європейської загальної хартії основних соціальних прав трудящих, ст.10 якої задекларувала право на адекватну соціальну підтримку та відповідний рівень соціального забезпечення людини, що знаходиться поза ринком праці [7].

Одну з головних ролей у регулюванні соціального захисту населення світу відіграв МОП. Організацією було прийнято Конвенцію від 28.06.1952, №102, яка визначила обов'язки держав із соціального захисту своїх громадян, зокрема щодо встановлення кола осіб, яким має надаватися соціальна допомога та відповідності її розмірів встановленим мінімальним стандартам [8].

Міжнародні організації відіграють значну роль у дотриманні міжнародно-правових стандартів у сфері ПЗ. Вони відіграють норми та рекомендації, які застосовуються країнами з урахуванням національних особливостей. Метою їх розробки є зменшення соціального напруження та створення умов для соціального відтворення. У 1961 р. було розроблено першу групу соціальних стандартів, яка набула форми вже згадуваної Європейської соціальної хартії. У 1996 р. Рада міністрів Ради Європи схвалила нову редакцію хартії, яка у травні цього ж року була відкрита для підпису. Друга група стандартів характеризує мінімальні соціальні норми, які гарантують гідний рівень життя в країні. До них віднесено: середня тривалість життя (→ 85 років); реальний ВВП на душу населення, в купівельній спроможності до долару (→ 40000); коефіцієнт старіння (частка населення старше 65 років в загальній чисельності) (7%); частка населення, яке проживає за порогом бідності (не більше 10%) [9, 80].

Країни-члени ЄС намагаються дотримуватися міжнародно-правових стандартів у сфері ПЗ. Фахівці свідчать, що із заснуванням ЄС створюється новий рівень взаємодієносин, де міжнародні норми застосовуються для регулювання національних відносин з

Запорізького державного університету внутрішніх справ

соціального захисту та створюються міждержавні структури для координації ним [6, 162]. З метою забезпечення високого рівня соціального захисту ЄС здійснює заходи щодо координації дій, враховуючи відмінностей національних законодавств, наближення рівня соціального захисту та забезпечення верховенства права в сфері соціальних стандартів у країнах, де рівень забезпечення за національним законодавством нижчий.

Порівняння ж єдиної системи ПЗ, якщо це й можливе, потребує часу. Особливості розташування, економіки, традицій та культури населення зумовлюють особливості національних систем ПЗ. Тому члени ЄС намагаються лише забезпечити максимальну узгодженість між взаємодією та співпраці, здійснюючи керівництво країнами ПЗ у компетенції самих країн [10, 82].

За законодавством ЄС виплати сім'ям та тому з подружжя, який є непрацездатним, здійснюються коштами соціального страхування, розподілені особи та/або їх годувальники були застрахованими. При цьому законодавство визначає різницю між виплатами, які гарантує держава, як природжене право, і виплатами, право на які виникає внаслідок статусу члена сім'ї робітника чи одного із подружжя. З цього приводу заслуговує на увагу думка І. Ярошенко, що розмежування природжених і набутих прав порушує фундаментальну правову дилему про єдиний підхід і ставить надання соціальних виплат залежним від внутрішніх схем соціального захисту [6, 164].

Законодавство ЄС щодо соціального захисту ґрунтується на принципах недопущення дискримінації за національним ознакою; об'єктивності пенсійних виплат незалежно від місця проживання особи; відсутності страхування періодів при виплаті пенсії за віком, у разі неможливості тощо; запобігання погіршення становища мігрантів при еміграції. Наявність зазначених принципів свідчить про увагу ЄС до соціального захисту, який є показником відповідного політичного та економічного розвитку країни. А відсутність належної організаційної бази у цій галузі та державних соціальних гарантій пенсій свідчать, як свідчать фахівці, вступу України до ЄС [11, 448].

Європейська система соціального захисту країн-членів ЄС орієнтована на забезпечення соціальних гарантій. При цьому їм доводиться вирішувати проблеми значного збільшення видатків пенсійного страхування (у зв'язку з несприятливим демографічним ситуацією); збільшення витрат на соціальне страхування та повного виснаження страхових фондів (Португалія, Греція); неефективності контролю при проведенні фондів соціального страхування через механізм соціального партнерства [6, 171].

Пенсійні системи існують майже в усіх країнах світу. У ми-

нудному сторінці більшість розвинених країн створили надійні системи ПЗ та правового регулювання пенсії, визначивши ПЗ за одну з основних функцій. У сучасних умовах аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання ПЗ та визначення пріоритетів його запозичення в Україні набуває особливого значення. При цьому варто врахувати і позитивний, і негативний зарубіжний досвід ПЗ. Адже це дозволить змодельовати майбутню ситуацію в пенсійній сфері. Разом з тим запровадження в наших реаліях іноземних механізмів ПЗ вважаємо за можливе лише після детального їх аналізу, здійснення ґрунтовних наукових розвідок, проведення експериментів та громадських обговорень, адже «трансплантація чужого досвіду: пересадка його в чуже тіло тягне за собою реакцію відторгнення, яка може спричинити навіть смерть. Без аналізу, без наукових підходів до чужої практики марно сподіватися на успіх» [12, 5].

Правове регулювання пенсійної сфери здійснюється як у межах кодифікованого законодавства (Німеччина, Франція), так і через окремі нормативно-правові акти, що регулюють пенсійні виплати у всій системі (Казахстан) або її складових (Угорщина, Польща, Росія, США, Україна).

За критерієм фінансування пенсійні системи поділяються на солідарні та капіталізовані. Солідарні базуються на засадах солідарності поколінь, коли робітники та/або роботодавці сплачують внески на фінансування соціальних програм, які забезпечують доходи для пенсіонерів, в обмін на гарантування урядом доходів цим робітникам при виході на пенсію. Розмір отримуваної пенсії хоча б частково обумовлюється розміром внесків. Капіталізовані системи спираються на принцип накопичення робітником заощаджень протягом трудової діяльності. Заощадження передбачають існування ринків капіталу. Розмір пенсії повністю залежить від накопичень, тому такій системі притаманна повна капіталізація — робітник наперед фінансує власну пенсію. Елементи зазначених систем на практиці часто доповнюють одна одну.

Окрім поділу на солідарні та капіталізовані, пенсійні системи поділяють на державні та приватні, централізовані та децентралізовані, з визначеними доходами та внесками, одиорівневі та багаторівневі.

Останнім часом власні подорожі реформування ПЗ країн світу набуває все більше спільних рис. Аналіз наявного підходу до питань ПЗ дає підстави стверджувати, що у більшості країн формується трирівнева модель ПЗ з поєднанням солідарного та накопичувального компоненту, здійсненням забезпечення державними та приватними органами, у загальнообов'язковому та добровільному порядку.

Перший рівень оновлених пенсійних систем, як правило, є так звана солідарна система, де виплачуються пенсії за рахунок загальнообов'язкового державного пенсійного страхування; другий рівень — система накопичувального, часто професійного страхування, а межах третнього рівня населення отримує пенсійні виплати за рахунок добровільних приватних пенсійних накопичень. Важливу роль у додатковому ПЗ відіграють приватні пенсійні програми. Вони охоплюють близько 50% зайнятих у Великобританії, США, Канаді, Австралії та близько 90% — у Швеції. При цьому, як свідчать дослідники, держава завжди відігравала визначальну регуляторно-координувальну роль у процесі цього процесу [13, 55; 14, 14; 15, 30].

Окремі країни відмовились від систем ПЗ, організованих на державному рівні. Разом із тим солідарні системи ПЗ продовжують існувати, забезпечуючи пенсіонерам хоча б мінімум, але гарантовані виплати.

Продовжується реформування систем пенсійного забезпечення постсоціалістичних країн. Наслідком реформ стало створення одиорівневих систем, найпоширенішою серед яких є трирівнева система послідовно солідарний рівень, накопичувальний обов'язковий та накопичувальний добровільний. Фахівці називають такі типи систем пенсійного страхування, запроваджені у постсоціалістичних країнах: 1) чилійська, яка характеризується сплатою внесків лише працівниками; 2) угорська, за якою сплата внесків як на загальнодержавному, так і на підприємстві рівнях; 3) латвійська — з умовно солідарними внесками; 4) польська, що доповнює попередню систему внесками; 5) російська, що передбачає сплату внесків до приватних пенсійних фондів, з виплати з базової пенсії для всіх громадян, а також додаткових виплат (за рахунок номінального й реального інвестування пенсійних активів) [16, 62].

Незважаючи на фінансові труднощі, які перешкоджають повній системі соціального захисту на підставі державних соціальних партій, кожна країна гарантує громадянам певний перелік соціальних послуг.

Пенсійні системи відрізняються одна від одної насамперед за типом фінансування та механізмом виплат. Класичним принципом страхування є взаємодія між тими, хто платить, та тими, хто отримує виплати. Згідно з цим, основна частина внесків сплачується робітниками (частково — держава), інша — сам робітник. При

4 ' 2010 * *Вісник Запорізького юридичного інституту*
цьому пенсія надається за наявності страхового (трудового) стажу і досягнення певного віку або ж таких випадків, як інвалідність або втрата годувальника.

Професійні (корпоративні) і приватні пенсійні системи будуються на накопичувальних засадах, тобто на капіталізації внесків та персоніфікації рахунків. Капіталізація внесків означає, що поточні внески застрахованої особи не витрачаються до досягнення нею пенсійного віку, а акумулюються на пенсійному рахунку та інвестуються з метою отримання прибутку. Прибутком, як і за розподільної системи, необхідний для утримання адміністративного апарату пенсійних органів і захисту самих внесків від поточної інфляції.

При всій різноманітності прийнятих у сучасній світовій практиці схем державного регулювання ПЗ всі вони, так чи інакше, відносять до двох систем — розподільної (солідарної) і накопичувальної [17, 15, 31]. За розподільної системи учаснику з досягненням пенсійного віку нараховується пенсія, розмір якої обумовлюється розміром зарплатної плати та трудовим стажем. У накопичувальній системі розмір пенсії залежить від розміру внесків, що накопичуються на рахунок майбутнього пенсіонера, та результативності їх інвестування. Традиційно більш захищеними від ризиків вважаються солідарні системи, які доповнюються накопичувальним сектором [6, 171]. Між цими двома моделями є велика кількість проміжних варіантів, багато з яких націлені на те, щоб послабити наслідки кожної із систем і посилити їх переваги. Ось чому в багатьох країнах утворилися пенсійні системи, які складаються з трьох рівнів.

Трирівневі моделі ПЗ, незважаючи на схожі засади створення і дії, у кожній країні мають принципові відмінності у системах ПЗ, їх структурі та співвідношенні організаційно-правових форм. При цьому частка добровільного ПЗ є меншою за інші, оскільки виконуються найбільш платоспроможними верствами населення. Що ж стосується часток обов'язкового пенсійного страхування й додаткового професійного забезпечення, то їх співвідношення визначається відмінностями в концептуальних підходах, що використовувались при післявоєнному реформуванні пенсійних систем в окремих країнах [18].

Найбільш поширеними видами пенсійних виплат у розвинених країнах є пенсії за віком, інвалідністю, у разі втрати годувальника, за вислугу років та соціальні. Пенсійне страхування за віком диференціюється за колом осіб.

Так, у північноєвропейських країнах (Швеція, Норвегія, Фінляндія), перший рівень забезпечується державними (пародними) пенсіями фіксованого розміру, не зумовленими сплатою внесків;

у центральній Європі (Німеччина, Австрія, Італія, Франція) — пенсіями з обов'язкового додаткового добровільного страхування; третій — пенсіями з особистого добровільного страхування та додатковими професійними пенсіями від підприємств. Разом з тим у ряді країн Латинської Америки, зокрема в Чилі, перший рівень представлений пенсіями, що надаються в межах системи соціальної (адресної) допомоги; другий рівень — виплатами в межах обов'язкової накопичувальної системи; третій — виплатами добровільного особистого ПЗ [15, 30].

У континентальних європейських країнах, зокрема ФРН та Франції, пенсійне забезпечення має класичні форми [19]. В інших країнах, наприклад, Нідерландах, прагнення до вдосконалення системи ПЗ призвело до відходу від класичних форм. У системах обов'язкового пенсійного страхування Німеччини, Великобританії та Нідерландів виплата пенсій здійснюється за солідарним принципом. При цьому у Німеччині та Великобританії право на пенсію мають лише особи, які сплачували пенсійні внески протягом певного періоду (у Великобританії — не менше 10 років за умови досягнення 65-річного віку) [20]. Розмір пенсії в Німеччині обумовлений зарплатком, з якого сплачувалися внески, та тривалістю їх сплати, а у Великобританії — лише тривалістю сплати. У Нідерландах розмір внесків встановлений як відсоток від величини зарплатної плати, розмір пенсії є фіксованим і прямо не залежить від розміру внесків. Тому рівень цієї системи вищий, ніж у Німеччині та Великобританії. Проте, як зазначає Н.Топольсько, системи обов'язкового пенсійного страхування Німеччини й Великобританії є високою мірою солідарними, тобто пов'язаними з обов'язковою участю у фінансуванні пенсій усіх працюючих громадян і з наданням пенсійного забезпечення всім особам, які стали пенсіонерами, втративши годувальника або досягли пенсійного віку. Крім того, солідарність систем обов'язкового пенсійного страхування в цих країнах виражається й у тому, що пенсіонерам зраховуються періоди, за які внески не сплачувалися [15, 33].

Пенсійні ж системи таких постсоціалістичних країн, як Росія, Білорусія, Угорщина та Польща, а також деяких країн Латинської Америки збудовані на засадах обов'язкового накопичення, і солідарність у них повністю відсутня.

Важасмо суперечливим надане населенню зарубіжних країн право вибору страхувальника, державного або ж приватного пенсійного фонду, адже одночасно з наданням такого права мешканці змушені пов'язати з ним ризики. Залишаючись платниками державного фонду, вони отримують мінімальний інвестиційний прибуток та високі гарантії стабільності фонду. Обравши недержавний

4 ' 2010 * Вісник Запорізького юридичного інституту

пенсійний фонд, особи можуть претендувати на високий інвестиційний дохід, але мають невисокі гарантії стабільності фонду, на який впливають коливання, властиві ринковій економіці.

Законодавство багатьох країн дозволяє перехід пенсіонерів з одного ПФ до іншого. Так, у Росії та Польщі дозволяється один такий перехід протягом року, а Чилі або Казахстані — два. Пенсійна ж система Великобританії менш гнучка і перехід з одного фонду до іншого ускладнений. Є спірним питання щодо можливостей подібних переходів. Ажте, з одного боку, ускладнена система переводу пенсійних коштів з одного фонду до іншого перешкоджає цілісності коштів і дозволяє більш ефективно інвестувати накопичення. З іншого ж боку, зайво жорстка система переведення пенсійних коштів до іншого фонду може бути використана роботодавцями як інструмент утримання працівників. Крім того, неможливість для вкладників реального «голосування поганами» є благодатним ґрунтом для вселяких зловживань із боку фондів і повернення до статусу «людина-прохач» замість «людина-клієнт» [15, 41].

Система пенсійних виплат обумовлена законодавством країни проживання пенсіонера. Вони здійснюються у вигляді: одноразової виплати (Австралія, США); встановлення мінімального нормативу й максимального віку початку одержання заощаджень (США, Великобританія, Чилі); примусової конверсії заощаджень у ренту (анuitет), що сплачується до кінця життя вкладника (Великобританія — для осіб, старших від 75 років, Австралія та ін.). Найчастіше застосовується комбінація варіантів. Законодавство окремих країн (Казахстан, Україна) передбачає можливість вилучення пенсійних накопичень до досягнення вкладником пенсійного віку у разі, зокрема, від'їзду на постійне проживання за кордон або наявності підтвердженого факту тяжкої хвороби.

Різними є і системи адміністративно-правового регулювання ПЗ. У деяких країнах воно відбувається через загальнодержавні збори, в інших до фінансування залучаються кошти фізичних, юридичних осіб тощо. Причому, як вважають фахівці, «участь держави у фінансуванні не є гарантією успішного соціального захисту» [10, 82]. Так, у Франції та Німеччині участь держави у фінансуванні системи ПЗ є нижчою, ніж у Швеції чи Великобританії, а рівень забезпечення — вищим. Проте, наприклад, Данія, де існує високий рівень державної підтримки, також вважається країною з високим рівнем регулювання діяльності пенсійних органів в інших країнах здійснюється за двома основним напрямками — інституціональним (регулювання суб'єктів, що управляють пенсій-

Дипломатровського державного університету внутрішніх справ

пенсії коштами) та функціональним (регулювання процедур та механізм управління пенсійними активами). Додатковим напрямком регулювання вважається інформаційний (оприлюднення інформації про пенсію, зокрема — інвестиційну політику).

Нагляд за діяльністю пенсійної сфери держави намагаються реалізувати суворим, а значить — ефективним. Створюються спеціальні адміністративні органи регулювання та нагляду за діяльністю пенсійних кас (агенцій, регуляторів тощо), як правило, підпорядковані урядам. Посадові особи наділяються широкими повноваженнями щодо нагляду та контролю (зокрема, у Польщі голова Державного органу нагляду користується повноваженнями прокурора). Підвищення набувають гарантійні фонди.

Найкращою характеристикою пенсійних систем є їх прозорість та довіра людей. Уряди країн докладають чималих зусиль, щоб зробити пенсію інфраструктуру максимально прозорою для громадян і тим самим максимально захистити їх від зловживань. Для цього зазначено можна вважати поправку до Конституції Франції 1996 р. щодо щорічного оприлюднення парламентом стану соціального забезпечення або ж введення посади «пенсійного омбудсмена» у Великобританії.

Пенсійний вік у країнах світу також різний, але вищий, аніж в Україні. Демографічні проблеми обумовили зростання навантаження на гарантованих і, як наслідок, збільшення пенсійного віку. Найбільші проблеми мають Німеччина й Італія, де до 2050 р. на одного пенсіонера припадає, відповідно, 2 і 1,5 працездатні особи. Планується збільшення пенсійного віку в Італії для чоловіків та жінок до 67 і 66 років відповідно. Швейцарія підвищила пенсійний вік до 65 років. Пенсійний вік чоловіків у більшості країн постсоціалістичного простору дорівнює 62-65 років, а у жінок є меншим на 2-5 років (наприклад 57-63 роки і у окремих країнах (Словаччина, Чехія) є навіть менше кількості дітей. Простежується тенденція поступового збільшення пенсійного віку для обох статей. Пенсійний вік в Росії за останні десятиліття зменшився на 60/55 років.

Будови призначення пенсій за віком у повному розмірі закріплено в Конституції, Словенії та Чехії відносно цю найменше 15 років після виходу на пенсію — 20, Польщі — 25. Характерною ознакою сьогодення є підвищення тривалості страхового стажу. Збільшення страхового внеску і перерозподіл навантаження у його сплаті між поколіннями, збільшення кількості років, за які потрібно врахувати внесок, обмеження доходу для розрахунку пенсії. Зростає потреба в державній спільноті поступово переконуються у необхідності збільшення тривалості тривалості страхового

стажу і пенсійного віку. Вважаємо за необхідне збільшення мінімальної тривалості страхового стажу для отримання пенсії до 20/25 років (при меншій тривалості призначати «часткову» пенсію) та вирівняння межі пенсійного віку для жінок і чоловіків з поступовим наближенням до європейських стандартів (62 роки).

Отже, соціально-економічні зміни у багатьох країнах світу в другій половині XX — на початку XXI ст. обумовили реформування системи ПЗ і подальший розвиток його адміністративно-правового регулювання. Разом з тим було збережено низку норм і актів, що діяли, ще за соціалістичних часів. Останнє дало змогу забезпечити поступовість у пенсійному реформуванні та наближенні до європейських стандартів. Україна ж, як стверджують фахівці, опинившись перед необхідністю розбудови нової системи соціального захисту, з початку 1990-х років і до сьогодні практично відмовилася від старої нормативно-правової бази, яка регулювала відносини у соціальній сфері [10, 84]. Практично заново будувалась і система адміністративно-правового регулювання. За час реформи так і не вирішено питання створення рівних умов ПЗ, високого рівня залучення населення до пенсійного страхування, досконалого та стабільного пенсійного законодавства. На заваді реформування стоять низькі розміри пенсій з їх надмірною диференціацією, непомірний тягар пенсійних зобов'язань країни, передвибірчий популізм, заручничею якого стала реформа.

Проведене дослідження дозволило дійти таких висновків.

1. Пенсійні системи існують майже в усіх країнах світу. Їх відмінності обумовлені політичними, економічними умовами, історичними особливостями. Держави докладають значних зусиль, щоб зробити пенсійні системи максимально ефективними. При цьому жодний підхід до розв'язання пенсійних проблем не можна вважати ідеальним.
2. Показником дієвості систем ПЗ можна вважати відповідність міжнародно-правовим стандартам. Стандарти не є імперативними приписами, разом із тим країни-члени ЄС намагаються їх інтегрувати. Україна, що обрала шлях європейської інтеграції, має йти таким самим шляхом, поступово наближуючи національне законодавство до міжнародних правових актів та законодавства країни ЄС.
3. Внаслідок реформ відбувається поступовий перехід до багаторівневих пенсійних систем, від солідарних систем з установленими виплатами до накопичувальних з установленими внесками. Такі кроки дозволяють найкращим чином забезпечити належний рівень добробуту пенсіонерів. Однак, незважаючи на реформи,

пенсійна система ПЗ продовжують домінувати, забезпечуючи пенсіонерам хоч незначні, але гарантовані виплати. При цьому в солідарній системі збільшується тривалість трудово-страхового стажу, необхідного для призначення пенсії, а також кількість років, за які враховується заробіток. Пенсійний вік поступово зростає та зрівнюється для обох статей.

Правове регулювання пенсійної сфери здійснюється як у межах кодифікованого законодавства, так і через окремі нормативно-правові акти, що регулюють пенсійні виплати у всій системі або окремих її складових.

Учасний курс України на євроінтеграцію обумовлює використання досвіду країн світу у пенсійній сфері, зокрема щодо прикладення накопичувальних рівнів, конкуренції у сфері приватного ПЗ; забезпечення високого рівня добробуту людини, яка щиро сплачувала податки та збори; наближення національного законодавства до європейських стандартів. Необхідними кроками на цьому шляху вбачаємо стабілізацію пенсійної системи, у тому числі шляхом підвищення тривалості страхового стажу та пенсійного віку; обмеження максимального розміру пенсій в соціальній системі; якнайшвидше запровадження загальнонаціональної та активізації розвитку добровільної накопичувальної складової та активізації розвитку добровільної пенсійної системи членів складових пенсійних систем, без яких не буде замкнених пенсіонерів; покращення адміністрування пенсійної системи через підвищення якості державного регулювання та нагляду за функціонуванням пенсійних фондів. Разом із тим вважаємо, що запровадження іноземного досвіду потребує попереднього прискіпливого вивчення та апробації з неупередженим аналізом результатів з урахуванням національних особливостей.

- Смита А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А.Смита. — М.: Наука. — Кн. 1-111. — 570с.
- Загальна декларація прав людини: Резолюція 217А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року // Право України. — 1998. — № 4. — С. 60.
- Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 2007. — № 51. — Ст. 2096.
- Федорін Н.П. До ратифікації Європейської соціальної хартії / Н.П. Федорін // Збірник наук. пр. Інституту законодавства Верховної Ради України «Законодавство України: проблеми вдосконалення». — К., 2001. — Вип. 7. — С. 177-186.
- Амстердамський пакт про економічні, соціальні і культурні права (прийнято 25 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН) : док. ООН № 33/2200 А (XXI), ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року, № 2148-VIII // Права людини : міжнародні договори України, декларації, документи. — К.: Юрінформ

6. Ярошенко І.С. Організаційно-правові форми соціального захисту людини і громадянина в Україні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ярошенко Ірина Станіславівна.— К., 2006.— 221с.
7. Law of Social Security. Consultant Editor: Al Ogus BCL MA, London, Dublin, Edinburgh.— 1995.— 230p.
8. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення №102 : ухвалена Генеральною конференцією Міжнародної організації праці 28 червня 1952 року (в редакції від 25 квітня 1955 року) [Електронний ресурс].— Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=993_011.
9. Іванченко В. Соціально-структуроване общество, цели, реформи / В.Иванченко // Экономист.— 1998.— №4.— С.79–86.
10. Собченко В.В. Трансформація системи державного управління соціальним захистом населення : дис... канд. наук з держ. управління : 25.00.01 / Собченко Валентина Валентинівна.— Х., 2005.— 209с.
11. Ярошенко І.С. Формування Європейської системи соціального захисту / І.С.Ярошенко // Міжнародне економічне співробітництво України (правові проблеми): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (18 листопада 2004 року).— К.: КНЕУ, 2004.— С.445–448.
12. Сотник П. Соціальний захист: надійна система чи популістська химера? (18 листопада 2004 року).— К.: КНЕУ, 2004.— №1-2.— С.4-7.
13. Капіта Н.В. Формування систем приватного пенсійного забезпечення: світовий досвід і Україна / Н.В. Капіта // Актуальні проблеми економіки.— 2002.— №6.— С.49–55.
14. Козлов С. Пенсійні системи західних країн / С.Козлов // Людина і праця.— 2005.— №9.— С.9–15.
15. Тополенко Н.М. Державне регулювання розвитку системи пенсійного страхування в Україні : дис... канд. наук з держ. управління : 25.00.02 / Тополенко Надія Михайлівна.— Запоріжжя, 2007.— 185с.
16. Мак Тагарт Г. Пенсійні системи країн світу: порівняльний аспект / Г.Мак Тагарт // Людина і праця.— 2004.— №7.— С.61–67.
17. Морозова О. Міжнародні стандарти побудови пенсійної системи / О.Морозова // Вісник пенсійного фонду України.— 2005.— №1(31).— С.16–17, 10–12.
18. Юрзаца Е. Пенсійна реформа: міжнародні порівняння, досвід Словаччини / Е.Юрзаца, П.Голіаф // Економічний часопис—XXI.— 2005.— №3-4.— С.46–49.
19. Павленко Ю. Світовий досвід функціонування систем соціального страхування. Уроки для України / Ю.Павленко // Україна: аспекти праці.— 2002.— №6.— С.30–36.
20. Blake D. The United Kingdom Pension System: Key Issues / D.Blake // Discussion Paper PI-0107, June 2002. The Pension Institute.— P.15-19.

УДК 347.92

Бабашина
Олеся Андріївна
м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ГЛАСНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В УКРАЇНІ

Розглянуто один із основних принципів цивільного судочинства — принцип гласності, а також його поняття та зміст.

Ключові слова: *принципи цивільного судочинства, гласність, принцип гласності.*

Розглянуто один із основних принципів цивільного судочинства — принцип гласності, а також його поняття та зміст.

Ключевые слова: *принципы гражданского судопроизводства, гласность, принцип гласности.*

Principle of publicity as one of the main principles of civil justice is analyzed. The article also examines the term «publicity» itself and it's essence.

Key words: *principles of civil procedure, publicity, principle of publicity.*

Процес побудови в Україні демократичної, соціальної, правової держави включає в себе трансформацію вітчизняної судової системи. Результатом судової реформи має стати прийняття такого законодавства, яке б створило правову основу для ефективного захисту прав та інтересів громадян і організацій. При цьому фундаментальним принципом і одночасно стандартом належної судової процесури є гласність судового процесу.

У чл.7 ч.3 ст.129 Конституції України вказується, що однією із основних функцій правосуддя є гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами [1]. Проте таке положення дозволяє розглядати лише найзагальніші для судочинства правові вимоги до процесу. Цивільний процесуальний кодекс України 2004 р. (далі — ЦПК України) містить ст.6, назва якої «Гласність та відкритість судового розгляду» [2]. Зокрема, в ч.1 ст.6 ЦПК України за-